

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1936-37

DRAMA

Urednik: J. Vidmar.

Izhaja za vsako premijero

Din 2 50

Okusno Vas oblači le
DAMSKI MODNI SALON

»«

Cene in izdelava solidna

Sonja

GLEDALIŠKA UL. 7

NOVO OTVORJENI
SALON DAMSKIH KLOBUKOV

„OREL“
LJUBLJANA
SV. PETRA C. 13

VELIKA IZBIRA IN PRVOVRSTNA
KVALITETA — NIZKE CENE

IZVOLITE SI OGLEDATI MOJE IZLOŽBE!

PAPIR, pisarniške, tehnične in šolske potrebščine ●

Najugodnejše v največji izbiri ●

IV. BONAČ, Ljubljana ●

Akademiki dobijo pri nakupu popust

Nalivna peresa ●

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1936/37 DRAMA Štev. 3

MILAN BEGOVIĆ:

... TUDI LELA BO NOSILA KLOBUK

PREMIERA: 3. OKTOBRA 1936

Med važne in pomembne pisatelje, ki so ob koncu prejšnjega stoletja stremeli za tem, da speljejo hrvatsko književnost iz okostenelosti in rodoljubarstva na višjo stopnjo, ki bi naj bila obenem korak književnosti malega naroda v evropsko literarno-umetniško aktivnost, spada vsekakor kot eden prvih Milan Begović. Najznačilnejša zunanja stran njegovega mnogostranskega pisateljskega dela je zato stremljenje po zvezi s sodobno Evropo in odklon od folklorizma, ki je bil poleg rodoljubne tendence last večine pisateljev in pesnikov pred nastopom hrvatske »Moderne«. Kljub temu stremljenju je ostal vendarle močno povezan z okoljem, iz katerega je izšel. Vsekakor je zelo značilno zanj, da si je za svojo šestdesetletnico napisal ljudsko dramo iz rodne mu Dalmacije »... tudi Lela bo nosila klobuk«. Značilnost tega dejstva je v tem, ker se je prej v svojih dramah razen v »Stani« (l. 1910., »Savremenik«) gibal v meščanskem ali malomeščanskem okolju. (»Božji človek« spada kljub folklornemu okvirju drugam in ga zato ne moremo postaviti v isto vrsto s »Stano« ali z »Lelo«.) Pri Begoviću, ki je tudi precej časa, sicer s presledki, živel izven meja svoje domovine, je vredno in važno to poudariti. V mnogih njegovih pisateljskih delih se čuti, kako je samega sebe močno navezal na sodobno civilizacijo. Po nekaterih sodeč, bi niti ne mogli ugotoviti, od kod je doma. Marsikatera drama in okolje, v katero jo je postavil, je tako splošna, da

bi se lahko godila v kakršnemkoli civiliziranem evropskem kraju. Med hrvatskimi dramatikmi je vsekakor najbolj »mednaroden«. Zato je marsikatero njegovo delo našlo lažji in večji odziv v inozemstvu kakor od drugih, čeprav mogoče po kvaliteti ne zaostajajo mnogo za njegovimi. Begović je tipičen zastopnik evropske civilizacije v dramatikmi majhnega naroda. V primerjavi s pisatelji pred njegovim nastopom, bi ga zato lahko imenovali zapadnjaka.

1.

Rodil se je 19. januarja 1876. l. v Vrliki, majhnem kraju v Dalmaciji. V pogovorih o svoji mladosti rad poudarja, da je bil pastir (kakor Meštrović). Studiral je romanistiko in 1908. l. je prišel za profesorja na realko v Split. Odtod ga je zvabil nemški režiser baron Berger v Hamburg za dramaturga v gledališče »Deutsches Schauspielhaus«, kjer je pozneje delal nekaj časa z znanim režiserjem in gledališkim teoretikom dr. Hagemannom. Od 1912. — 1915. leta je bil režiser in dramaturg v dunajskem gledališču »Neue Wiener Bühne«. Nato je moral k vojakom. V domovino se je vrnil šele 1920. l. Bil je profesor na Dramatski šoli v Zagrebu, nekaj časa je bil pred leti ravnatelj zagrebške drame, danes živi blizu Zagreba na svojem Bisag-gradu.

2.

Poleg šestdesetletnice rojstva obhaja letos tudi štiridesetletnico, odkar je izšla prva njegova knjiga »Pjesme« (1896). Kakor večina pisateljev je tudi on začel s pesmimi. Takrat je v evropski književnosti začela svojo pot »Moderna«, ki je tudi pri manjših narodih močno odjeknila. V naslednji svoji knjigi »Knjiga Boccadoro« (1900) je stopil odločno na stran takrat moderne struje, ki jo je tako uvedel tudi v hrvatsko književnost. Mladi so nastopali zelo burno, mnogo burneje kot pri nas slovenska »Moderna«, čeprav je morala tudi ona vršiti precejšnjo borbo s starejšo generacijo in s konservativnimi razmerami. Nova romantika je kot dekadenca plasila konservativne filistrske duhove. Če danes vzamemo v roke pesmi mladega Begovića, ki si je za izdajo omenjene knjige pridell pseudonim Xeres de la Maraja, ne najdemo nič tako strašnega, kar

bi bilo vredno moralnega ali literarnega ogorčenja. Vse to je samo dokaz, kako ozke so bile takrat razmere. L. 1904. je izdal sonete »Život za cara«, l. 1912. zbirko izbranih pesmi »Vrelo«, po vojni l. 1925. mu je izdala Hrvatska matica knjigo »Izbrane pjesme«. To bi bil kratek bibliografski pregled njegove poezije. Čeprav se je pozneje v glavnem posvetil dramatiki, bi bilo krivično spregledati njegovo liriko. Begović spada zaradi nekaterih svojih prvih pesmi med dobre hrvatske pesnike. Na to je močno opozoril dr. Bogner, ko je zapisal, da spada vsaj deset Begovićevih pesmi v vsako antologijo reprezentativne moderne hrvatske lirike. »Knjiga Boccadoro« ima »važno literarno-zgodovinsko vrednost tudi zaradi tega, ker je uvedla »Moderno« na Hrvatskem. »Ta knjiga je eno najpozitivnejših del hrvatske »Moderne« in je z Nazorovimi »Slovanskimi legendami« najvažnejši pesniško-umetniški opus na prelomu preteklega in našega stoletja.« Tako pravi o njej rajni dr. Bogner. V Begovićevih pesmih prevladuje erotika. Oblikovno je velik artist in esteta, čeprav mu je Matoš v kritiki zbirke »Vrelo« esteta odrekel in ga imenoval epikurejca in hedonista.

3.

Tudi z novelo in romanom se je bavil. Tako so letos izšle njegove najboljše novele pod naslovom »Kvartet«. L. 1921. je izšel njegov roman »Dunja v kovčegu«. Glavno pisateljsko skrb pa je posvetil dramatiki. Danes predstavlja tako v hrvatski kakor v jugoslovanski dramatiki sploh pisatelja, mimo katerega ne more in ne bo moglo nobeno važnejše domače gledališče, če hoče gojiti uspešen domači repertoar. Poleg domačega priznanja zaznamuje Begovićevo dramsko delo velike uspehe tudi v inozemstvu. Vsekakor je po svetu najbolj znan hrvatski dramatik. Igrali so ga na Češkem, na Dunaju, pred kratkim so uprizorili v Parizu dramo »Brez tretjega«, igrali so ga v Bergenu na Norveškem (»Pustolovec pred vrati«), v San Franciscu in Los Angelesu (»Božji človek«) i. t. d. O njem so napisali daljše študije Poljak Jurij Paganowski (Lawow 1922), Italijan Urbanaz (Studii della literatura Serbo-Croata), Nemec Otto Hauser (v berlinski »Die Nation« in znani avstrijski pisatelj H. Bahr (v berlinski »Neue Rundschau«).

Prvo svojo dramo je izdal l. 1902. pod pseudonimom Stanko Dušić. Tridejanka z naslovom »Myrrha«. Tej sta sledili enodejanski komediji »Menuet« (1903) in »Venus Victrix« (1904). L. 1906. je izdal dramo v petih dejanjih »Gospodja Walewska«. Pisana je v stihih in je izrazito lirična drama. V njej je obdelal Napoleonovo ljubezen do lepe Poljakinje. Zgodovinsko dramatična epizoda, ki bi lahko v drami močno učinkovala in zanimala, se je izgubila v samih liričnih nastrojenjih. Zato v gledališču ni mogla učinkovati. Liriki v Begoviću se ni hotel še umakniti dramatiku. Šele štiri leta za njo zaslutimo v »Stani«, da je zmagal drugi. Ne bomo naštevali vseh njegovih dramatskih del, ki jih je okrog petindvajset in ki jih je menda vse uprizorilo zagrebško gledališče, temveč se obrnemo na povojno njegovo dramatiko, ki tvori umetniški višek njegovega ustvarjanja. Po povratku v domovino je izdal dramo »Svatbeni let«, ki pa v Zagrebu (l. 1922.) ni dosegla nobenega uspeha. Kritika ga je naravnost raztrgala in avtor sam se je skoraj odrekel delu. Dramo sem prebral, toda vtis vendarle ni tako slab, kakor so pisali. Konflikt je sicer nekoliko podoben kot v Ibsenovi drami »Stavbenik Solnes«, vendar je postavljen zanimivo in napeto. Prav gotovo spada med prve drame, ki se vrše med piloti in tovarnarji aeroplanov. Ko so jo uprizorili pred štirinajstimi leti v Zagrebu, je bila mlada literatura v vrenju in ofenzivi, občinstvo je bilo usmerjeno drugam, zato je njen neuspeh v mnogem pripisati neugodnemu času, v katerem je prišla na oder. Prepričan sem, da bi nekoliko popravljen in skrajšan danes najmanj tako dobro učinkovala kakor marsikatero importirano novejšo delo. Po konfliktu deluje mestoma kot ameriški film.

Viške njegovega dramatskega ustvarjanja pa predstavljajo »Božji človek« (1924), »Pustolovec pred vrati« (1926) in »Brez tretjega« (1931), dela, ki jih je uprizorilo tudi slovensko gledališče. Po teh je napisal igro »Ameriška jahta v splitski luki«, »Dva prstana« in »Lelo«. Znani sta dramatizaciji Arcibaševljega romana »Sanin« in Šenoinega »Diogenesa«, o katerem je napisal dr. Bogner, da je eden temeljnih stebrov hrvatskega modernega teatra in da je po gledališki tehniki najboljši teater v moderni hrvatski dramatiki. Posamezna njegova dela so prevedena v slovenščino, češčino, slo-

vaščino, bolgarščino, ruščino, italijanščino, francosčino, nemščino in angleščino. Poleg originalnega ustvarjanja je prevedel za hrvatsko gledališče važna dela iz tujih literatur. Vsega skupaj okrog štiri-deset del. Med temi so: Göthejev »Götz«, Schillerjeva »Marija Stuart« in »Mesinska nevesta«, Kleistova »Penthesilea«, Grillparzerjevo »Zlato runo«, Hoffmannsthalove »Elektre«, Wedekindovo »Lulu«, Maeterlinkovo »Peleas in Melisando« i. t. d., dela, ki so zahtevala dobrega, stvariteljskega prevajalca.

Iz vsega navedenega je razvidno, kako veliko pisateljsko delo leži pred šestdesetletnim pisateljem. Njegova originalna dela odlikuje izredno spretna dramska tehnika, ki očituje avtorjev velik smisel za gledališke efekte, živ, napet dialog; osnovni konflikti večine njegovih dram pa nastajajo iz erotičnih problemov. Kakor mogoče nihče v hrvatski dramatiki se je zaradi izredno dobro zgra-jene dramske gradnje povzpел do prvega domačega virtuoznega dramatika. Probleme zagrabi izredno živo, jih prikaže dinamično v igri in protligri, da drži občinstvo v napetosti. Z uprizoritvijo »Lele« se priključuje proslavi njegovega dela tudi slovensko gledališče in slovensko občinstvo. (K. B.)

Begović o sebi

(Po sestavku v Žimbrekovi knjigi »Razgovori o književnosti«.
Zagreb 1936.)

1.

Moji pisateljski poskusi, med katere računam vse delo pred »Knjigo Boccadoro«, začno z enajstim, dvanajstim letom, ko sem po slovesu od vrliške ljudske šole sestavil prve stihe: »Pozdrav šoli«. Zanimanje za stihe je vzbudil v meni učitelj, ki je sam pisal pesmi. Pisal se je Vekoslav Nikolić in je bil brat mojega kasnejšega tova-riša iz »Moderne«, Mihovila.

... Učiteljeva jetično-harambašićevska lirika je vzbudila menda v meni občutek, kako lepo je pisati pesmi. Ta občutek je povečavala v meni tudi vsa okolica. Mati, rodом Italijanka, je znala deklami-

rati Grossijevo »Rondinello pellegrino«, ali pripovedovati Pellicovo Francesco da Rimini«, pri čemer je z zanosom v črnih ognjenih očeh recitirala romantične stihe, ki mi še sedaj zvene v ušesih:

... t'amo, Francesca, t'amo
e disperato è l'amor mio!...

A tudi moj stric, njen brat, občinski tajnik v Vrliki, je pisal pesmi. Bil je moj prvi kritik in mentor, ko sem pozneje prihajal kot srednješolec domov na počitnice, prej pa me je že navajal k čitanju Preradovića, Jakšića, Branka, Mažuranića, Njegoša. Te pesnike sem znal na pamet, ko sem se poslavljaj od ljudskošolskih klopi. Kakor vidite, sem se že v deški dobi drsal po literarnih poljih in mislim, da je to bila velika sreča zame. Ne kot pisatelja, temveč kot človeka. Ohranil sem idealizem, ki me dolgo ni zapustil v življenju in ki me je podprl, da nisem klonil v umetniških stremljenjih niti takrat, ko sem bil pripravljen, da se jim odrečem. V splitski realki, v II. razredu, sem se srečal v istih klopeh z Vladimirom Nazorom. Od tistega časa do mature sva bila nerazdružljiva. Brala sva iste pisatelje, tolmačila jih, ljubila in prepevala sva kot dva mlada cvrčka.

... Po maturi 1895 sva se razstala. Nazor je šel v Gradec, jaz v Zagreb, oba z namenom, da poslušava prirodoslovne nauke. Nazor je tudi ostal pri njih. Štirje semestri v Zagrebu niso mnogo koristili mojemu pesniškemu razvoju. Vojislav Ilić me je celo ozdravil zagrebških vzorov, navajal me je na nove ritme in sižeje. Tako je moja prva zbirka »Pjesme« polna reminiscenc na njegovo poezijo. 1899. sem šel na Dunaj študirat romanistiko. Novi študij mi je odkril srednjeveško provansalsko liriko, italijanske pesnike »del dolce stil nuovo«, poezijo renesanse; obiskoval sem bogate dunajske muzeje in umetniške zbirke, studiral — dunajski barok — vse to skupaj je spremenilo vrliškega pastirja v španskega señora Xeresa. Deset do petnajst sonetov v »Vijencu« je napravilo pod tem psevdonomom senzacijo. Tako je nastala »Knjiga Boccadoro«, ki je stopila v pokret »Moderne« s svojim svobodnim artizmom in svojim oboževanjem lepote. Ko je izšla l. 1900., so jo pozdravili mladi »z burnim navdušenjem«, medtem ko so jo stari (Politeo, Jakša Čedo-

mil, Hranilović, Marko Car) nazvali »bolno liriko«, njihovega avtorja pa »pesnika-prasca«.

2.

Že več let poskušam zgraditi vsako svojo zamisel v dramski obliki. V začetku sem teaterski gledalec svojega lastnega zamišljenega dela. Občutim se takorekoč izven njegovega delokroga. Kakor otrok med svojimi igračkami. Igra mojih oseb me neverjetno prevzame in nimam miru, dokler nisem postavil v mislih vse na svoje mesto. Šele potem, ko sem s tem gotov, ko je določen poslednji protiodgovor zadnjega dejanja, vzamem pero v roke in pišem. Pišem brez muke, od začetka do konca brez preskakovanja. Beležk ne delam skoraj nobenih, zapišem samo imena oseb, prizorišča, včasih tudi razpored nastopov. Najbolj ljubim delo pred pisanjem. Takrat sem vedno v neki vročici in z mislimi samo v tistem, kar v meni vre. Pri tem je stalno pred menoj scena in na njej se odigrava prizor za prizorom. Seveda zastane včasih stvar; tedaj začnem od začetka, dokler ne pridem spet v tok dejanja. Na ta način pišem tudi svoje povesti. Zato se ne čudim, da so mnogi kritiki naglasili dramatičnost moje »Dunje v kovčegu« ali da sem svojo dramo »... tudi Lela bo nosila klobuk« napisal najprej kot novelo. Po vsem tem se vidi, da mi je drama najbližja oblika umetniškega izražanja. Vsekakor najmilejša.

Najlaže delam zjutraj in ponoči, več poleti nego pozimi. Največ sem delal po vojni; mislim, da sem takrat začel pisati svoje najboljše stvari. Vojna me je zelo potlačila. Nestrpno čakanje njenega konca, strah pred onim, kar bo prinesel drugi dan. Vse to je ubilo v meni vsako razpoloženje. Vsa leta, tja do 1920. l. nisem vzel peresa v roko. Motiv »Svatbenega leta« sem vlačil s seboj iz l. 1914. in ko sem ga deset let pozneje spet izvlekel, da bi ga obdelal, je izšlo nekaj plesnivega, okorelega, brez soka, kot vojni »erzaci«, s katerimi sem se hranil kot vojak.

... Kakor prve pesmi, tako tudi prve drame niso nastale v meni iz osebnih razpoloženj in opazovanj. Mladost ne nudi dovolj izkušenj za dramsko delo. Vse je večinoma naučeno, nabrano, izposojeno. Neka vaja, da se naučiš posla... Pozneje se je vse spremenilo.

Življenje se je vsililo samo, ljudje so prihajali v moje delo naravnost iz resničnosti, odnosi med njimi niso napravljeni po zahtevah dramske umetnosti, a bili so vedno življenjsko možni. Dialog je postal naraven, logičen, strnjen — in tako sem postal iz literarnega sestavljalca dram — dramatik. Iz avtorja »Walewske« in »Venus Victrix« je nastal avtor »Pustolovca pred vrati« in drame »Brez tretjega«.

3.

Mladostna tovarišija z Nazorom spada med moje najepše doživljaje. Dala sva drug drugemu veliko. Nazor je to priznal večkrat... Prav tako imam drage spomine na Ivo Vojnovića, na Dinka Šimunovića, zlato srce, ki sem ga odkril prav za prav jaz, ker je njegov »Mrkodol« odšel iz mojih rok v »Lovor«, na Cihlarja, ki mi je odkril nordijske pisatelje, Garborga, Ibsena, Strindberga — na Ivo Cippica, ki sem ga našel nekega dne v Vrlici kot višjega šumarja. Vodil me je po poljih in šumah in me prepričeval, kako je na svetu in med ljudmi grdo, med drevjem in pticami pa lepo. Povsem resno je trdil, da smrdi moja markiza Boccadoro, smrdi po »imenitnosti«, njegova vrliška kmetica pa diši, diši po mesu in zdravju!

Kateri pesnik mi je bil najljubši v mladosti? Od našh Vojislav Ilić, potem Dragotin Kette, od tujih sem ljubil Leopardija, Heineja, a pesnik, ki sem se mu vedno čudil, tako prej kot danes, in ki ga bom bržkone oboževal do zadnjega svetlega trenutka svoje zavesti, je Dante.

4.

Po vojni je bilo mnogo močnega razmaha med mladimi. Krleža je ustvaril močno, napeto atmosfero. Vračajoč se v domovino, sem se veselil, ker sem našel tak položaj: mislil sem: zdaj prihaja velika doba naše knjige! Na žalost je ostal kot hrast samec v okoreli okolici. Mlada generacija se je predala uvozu tujih literarnih gesel; ni ji bilo glavno, da ustvarimo nekaj dobrega, temveč nekaj novega, posebnega. Zašla je v futurizem, zenitizem, dadaizem, surrealizem in tako dalje. Vsega je bilo dovolj, samo talentov ne. Čitateljsko občinstvo je gledalo v ta literarni karneval z začudenjem in vprašanjem: »Razumeš?« Pisal je vsakdo, po večini dečki izpod male

in velike mature. Nato je nenadoma prišla špekulacija z literarno slavo. Fantje so vstopili v razne idejne pokrete, ker so tam našli upoštevanje pri revijah in grupah, ki so jih zastopale. Tako je nastala pri nas najprej »socialna književnost«, njej nasproti, materialno dobro organizirana »katoliška književnost« in končno se je pojavila še »kmečka književnost«. Jasno je, da ni govoril talent niti so se ustvarjala dobra dela. Vsi ti pisatelji niso imeli objektivnega razmerja do problemov, ki so jih te struje reševale, niti do kast, ki so jih zastopale. Prvi so videli v delavcu kvintesenco človeštva, drugi so odšli v religijo, tretji pa nam skušajo dati idealizirano sliko kmeta, kakršen ni in ne more biti. Toda kljub temu nismo brez vzornih primerov moderne »kmečke književnosti«. Kozarac, Šimunović, Kosor (drama »Požar strasti«); Krleža je opisal na svojih sijajnih straneh hrvaškega kmeta takega, kakršen je: s svojimi preprostostmi, strastmi in boleščjo. Njegova »Hrvaška Rapsodija« ostane spomenik hrvaških muk in ponižanj...

5.

...Moje pisateljsko delo še ni končano. Ne, še ni! Pisatelji in umetniki ne smejo v pokoj. V ubožnico mogoče, toda v pokoj?!

Tu sem. In bom še nekaj časa. Saj smo še mladi — hvala bogu!
(Priredil B. K.)

Begović: »...tudi Lela bo nosila klobuk«.

Vzpodbudo, kakor tudi motiv sam, je dobil za to dramo Begović neposredno iz življenja. Obdelal ga je najprej v noveli z istim naslovom. Novela je izšla v Srbskem književnem glasniku. Pod črto je pripisal to-le opombo: »Motiv za novelo mi je dalo življenje. Časniki so nedavno prinesli poročilo o ženi, ki jo je zasledoval sosed. Ko je videla, da bo podlegla izkušnjam, se je rajši zastrupila, kakor da bi prevarala svojega moža. Čuden dogodek za naš čas, tako da je neki beograjski časnik dal svojemu poročilu naslov »Povest 1935«. Obdelava oseb, konflikt, kraj in okolje, v katerem se dejanje dogaja, je moje — razen motiva. Iz novele je naknadno

nastala drama, ki jo sedaj uprizarja slovensko gledališče za Begovićevo šestdesetletnico. Ta drama je dokaz, kako močno je deloval na Begovića resničen dogodek, ki ga je bral v časopisu. Ni mu bilo dovolj, da je napisal novelo. Nenavadni dogodek ga je moral zelo vzemiriti. Pri tem je šel tako daleč, da je pismo, ki ga je napisala resnična samomorilka, citiral v noveli in drami in ga »podtaknil« svoji Leli. Razume se, da je resnični dogodek prešel v njegovo fantazijo, ki ga je premlela, prekrasila in prenesla v njegov rojstni kraj Vrliko v Dalmaciji. Po raznih dramah, ki so obravnavale življenje meščanov, po dramah, kjer se je poigral s psihologijo in psihoanalizo, da tudi s te strani dokaže svoj veliki artistski talent, se je povrnil v polkmečko, polmalomeščansko okolje rodne mu Dalmacije. Prenos nenavnadnega dogodka v Dalmacijo ga je tako nehoti spomnil, kako se v mnogih naših krajih, ki so daleč od sodobne civilizacije, vrše drame, ki so za mnoge lahko nenavadne, za časopise pa senzacija, ki jih iz svoje civilizirano-meščanske perspektive označujejo kot povesti ali celo pravljice.

Kakšno je okolje, v katerem živi in nesrečno umre Begovićeve Lela? Napol kmečko je, napol malomeščansko, kajti moderna civilizacija prodira neizprosno v dalmatinsko podeželje. Razume se, da se skuša najprej usidrati v večjih krajih, med premožnejšimi sloji, ki so laže dostopni in ki jih laže omami. Narodne noše niso več čiste, mešajo se že z modernimi oblekami, tango, foxtrot, rumba i. t. d. izpodrivajo starinsko kmečko kolo, dekleta si strižejo lase, kite so postale že skoraj znak srednjeveške mentalitete — in tako dalje. V prav takšno okolje postavi Begović svojo Lelo, mlado dekle, hčerko ne ravno premožnega gostilničarja Batovanje. Tudi oče živi v nekem duševnem precepu. Zagrabila ga je »fantazija«. Postaviti hoče tovarno. Pri tem zapravi ves denar, da spravi hišo na boben. Žena ga ne razume, sosedje se mu čudijo. Ko ga Lela, vsa nesrečna zaradi nove stavbe, s strahom vpraša, zakaj zida tovarno, ji odgovori: »Draga moja, na vse to še sam ne vem, kaj naj ti odgovorim. Če ti povem po pravici, se sploh nikoli nisem vprašal. Zakaj zidam? No, zato pač, da zidam. Da sanjam, da se z nečim... opajam, omamljam. Kakor tisti čevljar s svojimi poliči vina. Vidiš, vseč mi je to. Da se lomí kamenje, da se kleše, da se tolče gramoz, gasi

apno in siplje pesek. Pa zidarji, tesarji, dninarji, in potem, da rastejo zidovi, ena cola, dve coli, ped, laket, vatel, — in zgradijo prostore, ki gledajo vanje vrata, okna, vse veliko, široko, razsežno, polno zraka, polno sonca in prostora, prostora, draga moja, za vse mesto, ne samo za nas tri, ampak za sto in sto ljudi! Naj se sprehajajo iz sobe v sobo, naj hodijo po stopnicah gori in doli, naj prihajajo in odhajajo. Vidiš, zato zidam. Kdaj bom končal, nato niti ne mislim. To ni delo enega ali dveh ali petih let...» S strahom vpraša Lelo, ali ga razume. In Lela se izkaže kot prava njegova hči: »Razumem te, oče, dobro te razumem. Tudi z mano je tako. Tudi jaz sanjam svoj grad na oblakih. V njem je vse lepo, mnogo sonca, mnogo sreče in — kaj vem še vsega. «S temi skromnimi stavki označi Lela samo sebe in v njih nam je iskati vzroka Lelinega razdvoja in tragičnega konca. Po naravi, lahko rečemo, je Lela dobro, zdravo dekle, ki pa ji je moderni, civilizirani svet preslepil oči tako daleč, da hoče prevarati svoje srce. V hiši je pomanjkanje, po Vrliki pa se sprehajajo kratko ostržene gospodične v lepih modernih oblekah in mesto rut nosijo klobuke. Lela se čuti zapostavljeno, rada bi ven iz domače stiske, ostrigla si je lase, zaljubljena je v visokošolca Bareta, ki študira v Zagrebu in po katerem čuti varljivi dih modernega sveta v neposredni bližini. Vse bi se mogoče končalo dobro, da ne pride vmes Baretov stric Rebac, starejši samec, ki goji tihe simpatije do Lele. Očetu posoja denar in nehote vplivajo na Lelo tudi te okoliščine, da ga vzame. Nečaka je stric pregnal, Lela nima o njem nobenega sporočila. Od časa do časa ji pošilja le modno revijo, ki draži njen spomin in hrepenenje po civilizaciji, po klobuku... Hoče postati gospa, hoče nositi klobuk. Ko je vse to dosegla, se začne oglašati srce. Ne more pozabiti Bareta, toda do svojega moža čuti veliko hvaležnost, ker je dober z njo in ker ji je uresničil njen sen. Sen je bil varljiv, strašno jo je razočaral, da je sedaj bolj nesrečna kot prej. Začne se v njej borba med srcem in razumom, med ljubeznijo in dolžnostjo, med erosom in etosom. Lela je v svojem srcu vendarle nepokvarjena. Srca ji boljši materialni položaj ni mogel premamiti, grešiti noče, ker je na svojega moža vezana ne samo materialno, temveč tudi etično. Dolgo časa nosi v sebi omenjeno razdvojenost, borbo dveh nasprotujočih si sil, in ko uvidi,

da lahko nekega dne omaga, rajši napravi konec. Domači župnik, fra Jere, ki mu je že davno izdala svoje težke notranje borbe, pomiri ob njenem mrtvem truplu strica in nečaka, ker izpove možu, da je umrla brez greha. Simpatični dalmatinski župnik s svojo veliko življenjsko izkušnostjo in dobrotljivostjo zaključi dramo o nesrečnem dekletu in ji da blagoslov kljub samomoru. — Realistična snov, ki jo je realistično obdelal tudi pisatelj, je narekovala svojo smer režiji in igralcem. Prav tako smo se iz istih razlogov držali realistične inscenacije.

K. B.

... Tehnično-scensko predstavlja Begovićevo delo »Brez tretjega« vrhunec scenskega mojstrstva, ne samo zaradi števila igralcev, temveč v prvi vrsti zaradi postavljanja situacij, razvijanja dramske linije, psihološke ostrine in globine ter dialoga. Tako kot drama kakor kot gledališče, je to delo nedvomno eden najboljših proizvodov naše moderne dramatike, in se zamore staviti v isto vrsto s Krleževim »Agonijo« in Kulundžićevim »Škorpionom«.

... V naših majhnih razmerah je Begovićevo književno ustvarjanje zelo značilen dokaz brezpogojnega umetniškega talenta, toda tudi dokument, da more naše okolje izločati sposobnosti, ki se izživljajo in izražajo v evropskem obsegu. To delo izpričuje poleg vsega neugasljiv idealističen zanos ustvarjanja, ki ga je v naših razmerah mnogo težje ohraniti, kakor kjerkoli drugje na zapadu, v velikih kulturnih središčih. Zato je treba pristopiti k njegovemu delu, ki traja več nego štirideset let, s spoštovanjem in ljubeznijo, ker samo pobožno pristopanje k umetnikovem delu zamore pripeljati do objektivne sodbe o njem.

Dr. Bogner.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Foto atelje-studio

J. POGAČNIK

LJUBLJANA

Aleksandrova cesta 3

se priporoča

**ALFONZ
BREZNIK**

==
LJUBLJANA
ALEKSANDROVA 7
==

Vsa glasbila in strune

CINKOVO BELILO „BRILJANT“

zlati, srebrni, beli, zeleni in sivi pečat

LITOPON „TITANIK“

originalno 30 % blago, odporno proti svetlobi

SVINČENI MINIJ „RUBIN“

garantirano 30 % svinčenega superoksida

KOVINE IN KOVINSKI POLIZDELKI VSEH VRST!

Metалno akcijonarsko društvo, Ljubljana

Telefon 2727

Tudi Lela bosila klobuk

Drama iz življenja dalmatinske provincialke, v 1. — Spisal Milan Begović. Poslovenil Mile Klopčič.

Režiser: Bratko Kreft.

Lela	Šaričeva, upokojena babica	Gabrijelčičeva
Božina Batovanja, oštir in posestnik,	a, dekla pri Rebcu	Rakarjeva
njen oče	ma učiteljica	Slavčeva
Kata, njegova žena, Lelina mati	P. Juv Popovičeva, učiteljica na kmetih	Levarjeva
Joso Rebac	Skrbini	Plut
Bare, študent, njegov nečak	Drenov, dekla pri Batovanjevih	J. Boltarjeva
Fra Jere, župnik	Gregor	Pianecki
Domina	Marija	***
Zdravnik	Bratin	***
	letce, ki prodaja vijolice	

Dogaja se v malem dalmatinskem Zagorju.

NAJVLJUDNEJE SE PRIPOROČA

Frizer za dame in gospode v pasaži palače VIKTORIJA
LJUBLJANA, ALEKSANDROVA CESTA ŠTEV. 4

Zobna ordinacija

Dentist teh.

Leopold Smerkolj

laboratorij za moderno tehniko in keramiko
ordinira za zdravljenje zob od 8-12 ure dop.
in od 2-6 ure pop.

Ljubljana VII. Celovška cesta 32 // Telefon 34-48